

Геннадій СТРЕЛЬСЬКИЙ,
НПУ ім. М. Драгоманова

**ДІЯЧІ УКРАЇНИ ДОБИ
НАЦІОНАЛЬНО-
ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ
(1917—1920 рр.).
Біографічний словник
(додаток)**

**БАЧИНСЬКИЙ
ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ
(1878—1978)**

Український політичний і церковний діяч, журналіст, дипломат. Народився 24 серпня 1878 р. у м. Катеринослав (тепер Дніпропетровськ) у високоосвіченій шляхетній родині (батько — колишній капітан царської армії, а мати походила з роду гетьмана І.Виговського).

Після закінчення кадетського корпусу в м. Орлі (Росія) Є.В.Бачинський навчався в Михайлівській артилерійській школі в Петербурзі. Редагував журнал «Михайловець», що виходив у 1902—05 рр., де друкував матеріали про Україну. Закінчивши Михайлівську школу (1905 р.), Є.В.Бачинський служив артилерійським офіцером у фортеці Осовець на російсько-німецькому кордоні. Був членом таємної організації «Всеросійський союз офіцерів», яка планувала примусити царя Миколу II проголосити конституцію й встановити федеративний устрій в Росії.

На початку 1908 р. за участь у повстанні в Осовецькій фортеці був заарештований і ув'язнений в сумнозвісних «Хрестах». Після втечі з в'язниці нелегально дістався до Франції, де залишився як політичний емігрант. Був фундатором і скарбником Українського клубу у Парижі, друкував статті про Україну у французькій пресі.

У 1910 р. Є.В.Бачинський побував на Буковині, брав участь у вічах, виступав на захист українського університету в м. Чернівці, за що був заарештований. Звільнившись з ув'язнення (1911 р.), через Швейцарію повернувся до Франції. У 1913—1914 рр. працював у Версалі у Вищій садівничій школі.

До Першої світової війни співпрацював в українських часописах «Дзвінок» і «Діло» (Львів), «Рада» (Київ), «Сніп» (Харків), «Рідний край» (Полтава) та ін.

У 1914 р. переїхав до Швейцарії (у Женеву), де в 1915 р. став фундатором і секретарем

українського товариства «Громада». У 1915—1916 рр. прослухав три семестри на соціально-економічному факультеті Лозанського університету.

У 1915—1917 рр. Є.В.Бачинський також виконував обов'язки представника «Союзу визволення України» у Швейцарії, робив огляди преси для «Вісника СВУ».

Згодом опублікував свої спогади «Рік 1917. Початок другої революції в Росії, як вона відбилася серед українців у Швейцарії?» («Визвольний шлях», Лондон, 1958). Разом з П.Є.Чикаленком заснував «Українську книгарню» у Лозанні, яка діяла з 1917 до 1919 року.

З травня 1917 по 1919 р. Є.В.Бачинський — редактор тижневика «L'Ukraine» та заступник директора Українського Пресового бюро в Лозанні. В кінці 1918 р. Директорія призначила його консулом УНР у Лозанні. У 1921 р. Є.В.Бачинський був делегатом від Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) на конгресі «Універсального альянсу для міжнародного братства через церкву» в Женеві, де зачитав меморандум про УАПЦ. З 1922 р. — офіційний уповноважений від УАПЦ (Київської) у Західній Європі. У 1925—1926 рр. він видавав церковний бюлетень «Благовісник», що виходив кількома мовами, брав участь у Всесвітньому церковному конгресі у Стокгольмі. З 1930 р. видавав церковні бюлетені «Екклезія» (Церква) французькою і українською мовами. Є.В.Бачинський здобув вищу релігійну освіту на теологічному факультеті Женевського університету, який закінчив у 1929 році.

У Женеві Є.В.Бачинський також заснував «Український клуб», який організував акції «порятунку голодуючих» у радянській Україні (1933 р.).

Багато років Є.В.Бачинський був кореспондентом часописів, що видавалися українською та іншими мовами, зокрема, таких, як «Шлях» (Зальцведель), «Українське слово» (Берлін), «Українська трибуна» (Варшава),

«Америка» (Філадельфія), «Діло», «Рідний край» (Львів), «Воля» (Відень), «Нове життя» (Прага), «Дніпро» (Чикаго), «Дзвін» (Рівне) та ін.

З 1939 р. Є.В.Бачинський за призначенням уряду УНР в екзилі був директором Центрального допомогового комітету Українського Червоного Хреста (УЧХ) на чужині. В 1945—1946 рр. він матеріально допомагав українським емігрантам, які після війни перебували в таборах для переселенців, жертвувавши дві тисячі доларів особистих заощаджень.

У 1955 р. Є.В.Бачинський був висвячений на єпископа УАПЦ, багато зробивши для зміцнення української православної церкви в країнах Європи. Є.В.Бачинський помер 1978 р. у м. Бюль (Швейцарія).

ВЕРЗІЛОВ АРКАДІЙ ВАСИЛЬОВИЧ (1867—1931)

Український історик, краєзнавець, археолог, громадський діяч, ім'я і праці якого сьогодні відомі лише вузькому колу фахівців з історії Чернігівщини.

Народився 24 грудня 1867 р. в с. Ковчині Чернігівського повіту одноіменної губернії у родині дрібного землевласника, діловода судової палати. Вчився у Чернігівській класичній гімназії, а потім — на історико-філологічному факультеті Київського університету, де започаткував наукову роботу в семінарах професора В.Б.Антоновича. Ще навчаючись у гімназії, познайомився з ідеями Старої та Молодої громади, пізніше сам брав активну участь у діяльності українських громад.

Після закінчення університету А.В.Верзілов працював (1888—1890 рр.) в Центральному архіві в Києві, за документами якого підготував і видав свою першу монографію «Очерки торговли Южной Руси с 1480—1569» (Чернігів, 1898). Приїхавши до Чернігова (1893), А.В.Верзілов працював секретарем Чернігівської міської думи. У листопаді 1900 р. він стає членом губернської архівної комісії, бере активну участь у підготовці і проведенні в Чернігові XIV Археологічного з'їзду (1908 р.), плідно досліджує проблеми історії краю.

Одночасно А.Верзілов відіграв помітну роль у громадському житті: був членом чернігівської громади, «Просвіти», багато разів обирався міським головою (1906, 1909, 1913, 1918 рр. — аж до скасування органів міського самоврядування у 1919 р.). У 1917 р. він очолив першу українську гімназію у Чернігові, а в 1919 р. викладав курс лекцій з історії України слухачам Чернігівського Народного університету, працював у губвиконкомі.

У 20-і роки Верзілов працював вченим секретарем Чернігівського Наукового товариства, уряді комісії Всеукраїнської Академії наук (ВУАН), часто друкувався в різних періодичних виданнях. Причому, М.С.Грушевський, відвідавши Чернігів восени 1924 р., особисто запросив до співпраці у ВУАН А.Верзілова й

ряд інших місцевих дослідників (Р.Холодного, В.Дубровського та ін.).

Більшість праць А.В.Верзілова присвячені питанням історії Чернігівщини: «Уніатські архимандрити в Чернігові», «Найдавніший побут Чернігівської околиці» «Наукове життя в Чернігові (1914—1924 рр.)» та ін. Перу Аркадія Васильовича належать також змістовні спогади про В.Б.Антоновича, М.С.Грушевського, маловідомих чернігівських краєзнавців, археологів, біографічні нариси про О.М.Лазаревського, Л.І.Глібова, М.М.Коцюбинського, інших вчених і письменників України. Ці спогади і біографічні нариси А.В.Верзілов написав переважно в останні роки свого життя, працюючи членом Постійної комісії при ВУАН для складання біографічного словника українських діячів. У цьому зв'язку особливо гірко відзначити, що біографії самого А.В.Верзілова немає у жодному з радянських довідково-енциклопедичних видань. Навіть у величезній за обсягом 26-томній «Історії міст і сіл Української РСР», де мова йде про Чернігів і Чернігівщину, про нього не згадується.

Помер А.В.Верзілов від раку 14 липня 1931 р. у Чернігові, де і похований.

ВІТОВСЬКИЙ ДМИТРО ДМИТРОВИЧ (1887—1919)

Український військовий і державно-політичний діяч.

Народився 8 листопада 1887 р. у с. Медусі поблизу Галича у сім'ї збіднілого шляхтича. Після закінчення гімназії у Станіславі (з 1902 р. — Івано-Франківськ) вступив на юридичний факультет Львівського університету. Член Української радикальної партії, один з організаторів товариства «Січ» та читальень «Просвіти» на Покутті, активний учасник масових антиурядових виступів українського студентства у Львові. У 1910 р. був заарештований, виключений з університету і ув'язнений. Після звільнення завершував вищу освіту на юридичному факультеті Краківського університету. На початку першої світової війни вступив до Легіону Українських Січових Стрільців (УСС), командував сотнею (1914—1915 рр.), потім куренем УСС. Влітку 1915 р. очолював військову комендатуру Галича. Заснував друкований орган УСС — журнал «Шляхи», який виходив у 1915—1918 рр. (Львів). У 1916—1917 рр. Д.Д.Вітовський займався організацією українського шкільництва на Волині, де його зусиллями було засновано 46 українських сільських шкіл.

В період гетьманської Української Держави він був військовим комендантом Жмеринки. В кінці жовтня 1918 р. очолив Військовий Комітет у Львові, що передав всю повноту влади на західноукраїнських землях Українській Національній Раді, яка проголосила незалежну державу (ЗУНР). Д.Д.Вітовський був призначений державним секретарем (міністром) військових справ ЗУНР. Він став

одним з організаторів і першим Головнокомандувачем збройних сил ЗУНР — Української галицької армії (УГА). З травня 1919 р. Д.Д.Вітовський входив до складу дипломатичної делегації ЗоУНР на Паризькій мирній конференції. Повертаючись німецьким літаком до Кам'янка-Подільського, де знаходився уряд ЗоУНР, він загинув в авіаційній катастрофі (4 серпня 1919 р.) під Ратибором (суч. Шльонськ). Похований у Берліні на цвинтарі Гугенотів.

ГОЛИЦІНСЬКИЙ (ГАЛИЦІНСЬКИЙ) ЄВГЕН МИКОЛАЙОВИЧ (1878—1932)

Український громадсько-політичний діяч, дипломат, за фахом — хімік.

Народився у м. Кишиневі в сім'ї військового. Закінчив Київський кадетський корпус (1898 р.). Навчався у Московському вищому технічному училищі і на хімічному факультеті Київського політехнічного інституту. Один з організаторів Революційної Української партії (РУП), активний член її київської первинної організації («вільної громади») з 1900 р. На гершому з'їзді РУП (наприкінці 1902 р.) був обраний членом її Центрального комітету, що складався з трьох осіб (Д.Антонович, В.Козиненко і Є.Голіцинський). Співредактор періодичних видань партії — часописів «Гасло», «Селянин», «Праця». У 1903—1904 рр. Є.М.Голіцинський працював у т.з. «Закордонному комітеті» РУП, створеному для керівництва видавничою роботою партією у Галичині. У 1904 р. вийшов з партії і виїхав за кордон. У 1907 р. закінчив Празький технікум. Повернувшись до України, працював інженером-хіміком. У 1915—1917 рр. Є.М.Голіцинський — зв'язковий між львівським Союзом Визволення України і київськими та закордонними українськими громадсько-політичними організаціями. Після Лютневої революції 1917 р. був комісаром Звенигородщини, згодом працював у Київській конторі державного банку. В 1918 р. очолював делегацію УНР у Німеччину з метою друку українських грошей.

У кінці 1918 — на початку 1919 р. Є.М.Голіцинський очолював дипломатичну місію Директорії УНР у Вашингтоні. З весни 1919 р. працював послом УНР в Естонії і Латвії.

У 20-х рр. жив в еміграції у Чехо-Словаччині, працював доцентом в Українській Господарській Академії в Подєбрадах, викладав хімію. Один з ініціаторів видання спогадів про РУП.

ГОРБАНЬ МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ (1899—1973)

Український історик, краєзнавець, громадський діяч.

Народився 8 грудня 1899 р. у с. Миколаївці Костянтиноградського повіту Полтавської губернії в сім'ї земських вчителів. Закін-

чивши із золотою медаллю гімназію в Кобеляках буремного 1917 р., вступив на історично-філологічний факультет Київського університету. З головою поринув у вир політичних подій, приставши до лав ідейно керованої М.С.Грушевським Української партії соціалістів-революціонерів. Брав участь у діяльності «Просвіти» і Ради об'єднаних студентських громад.

У 1918—1919 рр. він — учасник підпільної боротьби проти німецько-австрійських окупантів, гетьманського й денікінського режимів, за що декілька разів зазнавав арештів. Рятуючись від чергового арешту, М.В.Горбань 1919 р. переїхав до Харкова, а звідти — в Костянтиноград, де працював у Відділі народної освіти місцевого ревкому, учителем, ревизором культосвітньої секції робітничо-селянської інспекції. З 1920 р. стає студентом історично-філологічного факультету Харківського університету, а після його закінчення — аспірантом. Навчання і наукову роботу в аспірантурі поєднує з працею у різних установах освіти і культури.

У 1924—1928 рр. Микола Васильович працює науковим співробітником, а з 1928 р. — завідуючим сектором в Інституті історії української культури. З середини 20-х років ім'я молодого талановитого дослідника знаходимо серед активних діячів різних історичних комісій Всеукраїнської Академії наук.

У 1929 р. М.В.Горбань — дійсний член і вчений секретар Археографічної комісії. Серія його статей і брошур з історії України XVI—XVIII ст., виданих у ці роки, привернула увагу фахівців широтою постановки проблем, зваженістю підходів, пристрасною автором до ретельного виявлення і глибокого опрацювання архівних джерел. Це, зокрема, «Гайдамачина: науково-популярний нарис» (1923), «Новий список літопису «Краткое описание Малороссии» (1928 р.), «Слово и дело государственства» (1930 р.) та ін.

Проте Горбань не встиг здійснити своїх задумів щодо створення монографічних досліджень з історії України. 6 квітня 1931 р. його було заарештовано у сфабрикованій органі ДПУ сумнівномій «справі» т.зв. УНЦ, керівництво яким інкримінувалося М.С.Грушевському. За вироком суду М.В.Горбаня 1932 року було вислано в Алма-Ату, а потім (у 1934 р.) — до Тобольська. Почалися тривалі роки поневірянь. Єдиною розрадою вченого була робота в архівах Казахстану та Сибіру, результатом якої стали численні праці з місцевої історії.

Після звільнення із заслання (1937 р.) Горбань працював у архівних установах і вищих навчальних закладах Омська й Ташкента. І навіть після повної реабілітації 1960 р. йому не судилося повернутися у рідну Україну. Помер М.В.Горбань 19 квітня 1973 р. у Ташкенті. Його наукова спадщина складає близько 300 праць, переважно історично-краєзнавчої тематики, з яких лише 40 видано в Україні.

Але ім'я цього сина українського народу, який з чужої злої волі не зміг віддати йому весь свій талант, мусить зайняти гідне місце у вітчизняній історіографії.

ГРЕЧКО

ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ (1862—1919)

Український і російський військовий діяч, правник.

Народився 30 серпня 1862 року в м. Києві. Закінчив Полтавський Петровський кадетський корпус і 3-тє Олександрійське військово-училище (1882 р.). Проходив службу у 40-му піхотному Коливанівському полку. Після закінчення Олексіївської військово-юридичної академії (1893 р.) займав посаду помічника військового прокурора Одеського військового округу. З 1908 року — генерал-майор російської армії. У 1908—1916 рр. служив у Київському військовому окрузі (слідчий, помічник прокурора, суддя округу).

В 1916—1917 роках працював головою військового суду 8-ї російської армії на Південно-Західному фронті. У 1917 р. брав активну участь в українізації фронтових частин, був головою української ради 8-ї армії, головою корпусного військового суду у м. Чернівцях. В кінці того ж буремного року О.А.Гречко було переведено до м. Омська на посаду голови окружного суду. В 1918 р. (після гетьманського перевороту) він повернувся в Україну і був призначений заступником голови Військово-судової управи Української Держави гетьмана П.Скоропадського. У січні 1919 року О.А.Гречко був заарештований більшовиками в Києві і розстріляний.

ДЖИДЖОРА

ІВАН МИКОЛАЙОВИЧ (1880—1919)

«Забутий» за радянської влади історик, публіцист, громадський діяч.

Народився 9 лютого 1880 р. в с. Заставці Підгайського повіту (тепер Монастирського району Тернопільської обл.) у селянській сім'ї. Закінчив гімназію в Бережанах і філософський факультет Львівського університету, де вивчав історію і розпочав науково-дослідницьку роботу під керівництвом М.С.Грушевського, ставши одним з небагатьох тих, хто до кінця життя зберіг ідейну й особисту вірність учителю. І.М.Джиджора був дійсним членом НТШ, активним співробітником усіх його видань. Разом з М.С.Грушевським він видавав «Літературно-науковий вістник» у Львові, багато друкувався у ньому і в журналі «Діло» під псевдонімом «Ignotus», стояв біля витоків Українського наукового товариства у

Києві (1907 р.). У 1918—1919 рр., за призначенням уряду УНР, І.М.Джиджора був військовим комендантом Рави-Руської.

І.М.Джиджора помер 22 травня 1919 р. Він прожив лише 39 років, але багато встиг зробити для української історичної науки. У 1910 р. 30-річний І.М.Джиджора став доктором наук. Його праці «Реформа Малоросійської Колегії в Україні в 1722—1731 рр.» (1906), «Економічна політика російського правительства супроти України в 1710—1730 рр.» (1916), «До історії генеральної військової канцелярії» (1912), «Україна в першій половині 1738 р.» (1906) та інші розкривають маловідомі трагічні сторінки історії України петровської і післяпетровської доби, коли царизм розгорнув шалений наступ на політичні, національні й культурні права і традиції українського народу. Шануючи пам'ять про улюбленого учня і талановитого співробітника, М.С.Грушевський присвятив йому один з матеріалів у журналі «Україна» (1924, Кн. 3, С. 182), а у Києві видав збірку наукових розвідок І.М.Джиджори (до його 50-річчя): «Україна в першій половині XVIII ст.».

ДУМІН (ДУМИН)

ОСИП (1893—1945?)

Український військовий діяч і історик, письменник (літ. псевдонім Антін Крезуб). Народився в Галичині. У роки першої світової війни служив у австрійській армії. В одному з боїв потрапив у російський полон. Підпільно організував загін з полонених галичан, який 14 січня 1918 р. прибув до Києва і увійшов до складу Куреня Січових Стрільців. У листопаді 1918 р. О.Думін — учасник повстання проти гетьмана П.Скоропадського. У 1918—1919 рр. — командир сотні, куреня, полку, а згодом і армійської групи Січових Стрільців. У 1920—1921 рр. очолював партизанський загін, що воював проти радянської влади на Трипільщині. З 1921 р. жив і працював у Львові. В 1921—1925 рр. — член Української Військової Організації (УВО), очолював відділ розвідки Начальної команди УВО. Автор багатьох наукових військово-історичних, а також літературних і мемуарних творів про події 1917—1920 рр. Серед них: «Партизани» (Тт. 1—2. — Львів, 1930), «Нарис історії українсько-польської війни 1918—1919» (Львів, 1933; Нью-Йорк, 1966. — 178 с.), «Історія легіону Українських Січових Стрільців. 1914—1918» (Львів, 1936. — 375 с.) та ін.

В останні роки життя О.Думін працював науковим співробітником Інституту для східних студій у Кенігсберзі. Дата його смерті поки невідома (пропав без сліду в оточеному радянськими військами Кенігсберзі).

